

The Impact of the Taliban's Rise to Power in Afghanistan on Water and Border Disputes with the Islamic Republic of Iran:

An Analysis from the Perspective of the Theory of Securitization

Sayyad R. Roshwanlou^{*}, Amir-Hossein Mir-Kooshesh^{}**

Ali Mohammadzadeh^{*}**

Abstract

This research examines the impact of the Taliban's return to power in Afghanistan on water and border disputes with the Islamic Republic of Iran from the perspective of securitization theory. Given the sensitive status of cross-border waters, particularly the Helmand River, and the importance of national security for both countries, this study aims to demonstrate how the Taliban's control over Afghanistan has turned water resource policies into a security issue for Iran. The primary objective of this research is to analyze how the Islamic Republic of Iran has securitized water and border issues in response to Afghanistan's developments following the Taliban's return to power. Using a descriptive-analytical research method and leveraging library sources, the study seeks to gain a deeper understanding of the securitization process of these disputes. The findings indicate that Iran's securitization discourses perceive the Taliban as a threat to water and border resources, elevating these disputes from technical and political levels to

^{*} Ph.D. Candidate of Department of Political Science and International Relations, Shahroud University of Islamic Azad University, Shahroud, Iran, r.sayyad1299@gmail.com

^{**} Assistant Professor, Department of Political Science and International Relations, Shahroud University of Islamic Azad University, Shahroud, Iran (Corresponding Author), amkooshesh@gmail.com

^{***} Assistant Professor, Department of Political Science and International Relations, Shahroud University of Islamic Azad University, Shahroud, Iran, a.mohammadzadeh75@gmail.com

Date received: 25/08/2024, Date of acceptance: 23/10/2024

security concerns. The results also suggest that this securitization process may lead to urgent and exceptional decisions in Iran's foreign and regional policies, which could have long-term impacts on Iran-Afghanistan relations.

Keywords: Taliban, Iran, conflicts, blue, discourse confrontation.

Introduction

Political developments in Afghanistan have consistently had profound impacts on the relations between this country and its neighbors, particularly the Islamic Republic of Iran. The resurgence of the Taliban in 2021 has created new challenges for Iran, especially concerning water and border disputes that possess significant security and political dimensions. Border rivers, such as the Helmand, are not only vital resources but also sensitive points in diplomatic and security relations between the two countries. This research examines the effects of the Taliban's rise to power on these disputes from the perspective of the theory of securitization.

Materials and Methods

This study employs a descriptive-analytical research methodology. Data and information are gathered from library sources, academic articles, news reports, and international documents. The analysis of information is conducted through a qualitative examination of the security discourses in both Iran and Afghanistan. Additionally, the perspectives of political elites and experts in the fields of water and security in both countries are considered.

Discussion & Result

The theory of securitization, introduced by scholars like Ole Waever and others, refers to the processes by which specific issues are transformed into security concerns. In this study, securitization is applied as a theoretical approach to analyze the impact of the Taliban on water and border disputes with Iran. Through this theory, we will examine how security discourses in Iran lead to the emergence of threats posed by the Taliban and how these threats influence Iran's political and diplomatic decision-making.

1. History of Water and Border Disputes

Water and border disputes between Iran and Afghanistan have a long-standing history. The Treaty of Paris in 1857 is regarded as a pivotal point in determining

borders and managing water resources. However, legal tensions and challenges in this area continue to persist.

2. The Role of the Taliban in Recent Developments

Following the Taliban's resurgence, concerns regarding the control of water resources and their potential misuse have increased. The Taliban, as a group that does not adhere to international norms, may negatively impact water rights, thereby exacerbating water and border disputes.

3. Security Discourses in Iran

Recent developments have led to the formation of security discourses in Iran. Iranian officials have characterized the Taliban as a threat to national security and the country's water resources. These discourses have been repeatedly emphasized in the media and official statements, effectively laying the groundwork for political and military decisions.

4. Securitization Analysis

The analysis of the securitization process indicates that water and border issues have escalated from technical and legal matters to security concerns. In light of the threats posed by the Taliban, Iran has strengthened its policies in security and border management, utilizing both diplomatic and military tools to safeguard its interests.

5. Security Implications

The security implications arising from the Taliban's rise to power could lead to heightened tensions and instability along the borders. This situation not only poses risks to Iran but also affects the broader region. In particular, water disputes may escalate into small-scale conflicts and even military tensions between the two countries.

Conclusion

The analysis of the impact of the Taliban's rise on Iran's water and border disputes reveals that these developments necessitate serious attention and appropriate measures from the Islamic Republic of Iran. Securitization of water and border issues can be recognized as an effective strategy for managing challenges and threats. In particular, Iran must focus on strengthening water diplomacy and establishing joint institutions with Afghanistan.

Bibliography

- Akbari, N., Mashhadi, A., & Kazemi Foroshani, H. (2019). Legal Aspects of the Exploitation of the Helmand River. *Journal of Public Law Research*, 22(68). {in persian}
- Aman, F. (2016). Water Dispute Escalating between Iran and Afghanistan. *Atlantic Council*.
- Bagheri, I. (2022). The Nature of Taliban-Iran Border Disputes. *Strategic Quarterly of the Islamic World*, 23(1). {in persian}
- Balland, D. (2000). Boundaries of Afghanistan. Retrieved from *Encyclopedia Iranica*: <https://www.iranicaonline.org/articles/boundaries-iiik>
- Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
- Deheshiri, M. R., & Hikmat Ara, H. (2018). Iran's Water Diplomacy Towards Neighbors. *Quarterly Journal of Strategic and Macro Policies*, 6(4). {in persian}
- Eqbal, S. (2022, August 14). Surging Border Tensions; Iranian Delegation Arrives in Afghan Capital to Discuss Border Issues. Retrieved from *The Khamma Press*: <https://www.khaama.com/surging-border-tensions-iraniandelegation-arrives-in-afghan-capital-to-discuss-border-issues-457584/>
- Fallah Nejad, A., & Amiri, A. (2015). Iran and Afghanistan Relations: Convergence or Divergence. *Quarterly Journal of Political Studies*, 8(29). {in persian}
- Grant, F. (2022). Iran and Afghanistan: Growing Tensions after the Return of the Taliban. Retrieved from *E-International Relations*: <https://www.e-ir.info/2022/08/23/iran-and-afghanistan-growing-tensions-after-the-return-of-the-taliban/>
- Machitidze, G. (2022). Iran – “Taliban”: A Comparative Analysis of Relationship Stages. Retrieved from <https://orcid.org/0000-0003-2402-1909>.
- Mianabadi, H., & Ghorishi, Z. (2021). The Role of Water in the Othering between Iran and Afghanistan. Retrieved from: <https://www.iess.ir/fa/analysis/2985/> {in persian}
- Motavalli Haghighi, Y. (2014). Afghanistan and Iran: From Continuity to Discontinuity. *Journal of History*, 9(35), Summer. {in persian}
- Reuters. (2022, July 31). At Least One Person Killed as Taliban, Iranian Border Forces Exchange Fire. Retrieved from *Radio Free Europe*: <https://www.rferl.org/a/iran-taliban-border-clash-one-dead/31967695.html>
- Sadeghi Far, M. (2022). Interview via social media with the Iranian Consul in Herat regarding the nature of recent border disputes with the Taliban, September 1. {in persian}
- Shafiei, N. (2023). From Cooperation to Conflict: An Analysis of Iran-Taliban Relations. *Quarterly Journal of Political and International Approaches*, 14(4). {in persian}
- Shatory, M. (2023). From Iran's Passive Water Diplomacy to Afghanistan's Political Game in the Helmand. Retrieved from: <https://iag.ir/%D8%A7%D8%B2> {in persian}
- Tookhy, F. (2022). Iran's Response to the Taliban's Comeback in Afghanistan. *Afghan Peace Process Issues Paper*.

155 Abstract

Wæver, O. (1995). Securitization and Desecuritization. In R. D. Lipschutz (Ed.), *On Security* (pp. 46-86). New York: Columbia University Press.

Wæver, O. (2004). Aberystwyth, Paris, Copenhagen: New 'Schools' in Security Theory and Their Origins between Core and Periphery. *EUI Working Papers*.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تأثیر به قدرت رسیدن طالبان در افغانستان بر مناقشات آبی و مرزی با جمهوری اسلامی ایران

رضا صیاد رشوانلو*

امیر هوشنگ میرکوشش**، علی محمدزاده***

چکیده

این پژوهش به بررسی تأثیر به قدرت رسیدن مجدد طالبان در افغانستان بر مناقشات آبی و مرزی با جمهوری اسلامی ایران از منظر نظریه امنیتی سازی می پردازد. با توجه به جایگاه حساس آب های مرزی به ویژه رودخانه هیرمند و اهمیت امنیت ملی برای هر دو کشور، این تحقیق سعی دارد تا نشان دهد چگونه طالبان با تسلط بر افغانستان، سیاست های مربوط به منابع آب را به موضوعی امنیتی برای ایران تبدیل کرده است. هدف اصلی این پژوهش، تحلیل چگونگی امنیتی سازی مسائل آبی و مرزی توسط جمهوری اسلامی ایران در مقابل تحولات افغانستان پس از بازگشت طالبان به قدرت است. این پژوهش با استفاده از روش تحقیق توصیفی-تحلیلی و بهره گیری از منابع کتابخانه ای، تلاش می کند تا به درک بهتری از فرآیند امنیتی سازی این مناقشات دست یابد. یافته ها نشان می دهد که گفتمان های امنیتی سازی در ایران، طالبان را به عنوان تهدیدی برای منابع آبی و مرزی تلقی کرده و این مناقشات از سطح فنی و سیاسی به سطح امنیتی ارتقا یافته اند. نتایج همچنین حاکی از آن است که این فرآیند امنیتی سازی می تواند زمینه ساز تصمیمات فوری و استثنایی در سیاست

* دانشجوی دکتری گروه علوم سیاسی و روابط بین الملل، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شاهرود، شاهرود، ایران،
r.sayyad1299@gmail.com

** استادیار گروه علوم سیاسی و روابط بین الملل، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شاهرود، شاهرود، ایران (نویسنده
مسئول)، amkooshesh@gmail.com

*** استادیار گروه علوم سیاسی و روابط بین الملل، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شاهرود، شاهرود، ایران،
a.mohammadzadeh75@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۰۴، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۸/۰۲

خارجی و منطقه‌ای ایران باشد، که ممکن است تأثیرات بلندمدتی بر روابط ایران و افغانستان داشته باشد.

کلیدواژه‌ها: طالبان، امنیتی‌سازی، مناقشات آبی، مرزهای ایران و افغانستان، امنیت ملی.

۱. مقدمه

سرزمینی که در تاریخ به نام افغانستان آوازه دارد، به دلایل گوناگوم اقلیمی، فرهنگی، جغرافیایی و دینی، تاریخ مشترکی با ایران دارد. این سرزمین به ویژه قسمتهای شمالی و غربی آن تا قبل از سقوط امپراتوری نادر شاه افشار پیوستگی همه جانبه ای با ایران زمین داشته اما پس از مرگ نادر و تجزیه قلمرو او در مسیر گسستگی از ایران گام بر داشته است. اگرچه احمد شاه درانی بنیانگذار دولت مستقل افغانی خود را جدای از ایران نمی دانست اما روند تحولات منطقه و به ویژه سیاستهای استعماری انگلستان زمینه های گسستگی کامل حکومت های حاکم بر مناطق شرقی خراسان را فراهم کرد (متولی حقیقی، ۱۳۹۳: ۱). به دلیل وجود پیوندهای نامتعارف فرهنگی، سیاسی، جغرافیایی و اقتصادی میان سرزمین جدا شده افغانستان و سرزمین اصلی ایران، در تمام سال های جدایی این منطقه روابط مستمری بین دو کشور برقرار بوده است. اما در میان تمام سطوحی که روابط دو کشور در آن جریان داشته است، روابط در سطح سیاسی تا حد زیادی به نقش و حضور عوامل خارجی، یعنی قدرت های بزرگ با حضور منطقه ای یا فرامنطقه ای بستگی دارد. با توجه به جایگاه «پیرامونی» دو کشور ایران و افغانستان در نظام بین الملل، بدیهی است که بررسی روابط سیاسی دو کشور بدون توجه به نقش قدرت های بزرگ که در موقعیت و جایگاه «مرکزی و تعیین کنندگی» هستند، غیرممکن است. ایران و افغانستان روابط پیچیده ای دارند که در طول زمان تکامل یافته اند. در پی بحران ناشی از عقب نشینی نظامی غرب از افغانستان و عدم اراده دولت وقت و نیروهای نظامی این کشور به ماندن در قدرت و همچنین تمایل طالبان به سمت جنگ، در یک شوک استراتژیک، طالبان در ۱۵ اوت ۲۰۲۱ وارد کابل شد (داوودی و دیگران، ۱۴۰۲: ۱۴۰). روابط کنونی ایران با افغانستان از زمانی که طالبان در سال ۲۰۲۱ به قدرت رسید، دچار فراز و نشیب و چالش هایی بوده است. این چالش ها شامل دسترسی به آب رودخانه های افغانستان، تعداد زیاد پناهجویان افغان در ایران، سرازیر شدن مواد مخدر غیرقانونی به ایران و حمله طالبان به مسلمانان شیعه است (Grant, 2022.2).

تأثیر به قدرت رسیدن طالبان در افغانستان ... (رضا صیاد رشوانلو و دیگران) ۱۵۹

افغانستان یکی از پانزده کشور همسایه ایران است، و پس از انقلاب اسلامی روابط دو کشور همواره در سیاست خارجی ایران حائز اهمیت بوده است. این به دلیل جنبه های مختلف اهمیت افغانستان برای ایران است.

ایران و طالبان در سال ۱۹۹۸ تقریباً بر سر حمله شبه نظامیان طالبان به کنسولگری ایران در مزارشریف تا آستانه جنگ رفتند. ایران دویست هزار نیروی ارتش و هفتاد هزار نیروی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی را به منطقه مرزی اعزام کرد، اما در نهایت تصمیم گرفت که وارد خاک افغانستان نشود.

اهمیت دسترسی به آب شیرین، ارزش غیرقابل انکار این ماده حیاتی و مشترک بودن این منابع بین چندین کشور باعث ایجاد مشکلات و اختلاف نظر بین کشورها شده و کشورها را ملزم به یافتن راهی برای مدیریت این بحران بین المللی می کند. افغانستان که کشوری کوهستانی و محصور در خشکی است و در مسیر توسعه خود به آب آشامیدنی، توسعه کشاورزی و تولید برق از رودخانه های مرزی مشترک با همسایگان خود دارد و ناگزیر به تعامل با این کشورها است. با بازگشت طالبان به قدرت در افغانستان، چشم انداز مناقشات آبی و مرزی میان این کشور و جمهوری اسلامی ایران دچار تغییرات قابل توجهی شده است. این تحولات، نه تنها بر روابط دوجانبه، بلکه بر امنیت، توسعه، و همکاری های منطقه ای تأثیر گذاشته اند. یکی از حوزه هایی که تحت تأثیر این تغییرات قرار گرفته، مناقشات آبی و مرزی میان افغانستان و جمهوری اسلامی ایران است. با توجه به اهمیت استراتژیک منابع آبی و مسائل مرزی در روابط بین المللی و امنیت منطقه ای در این مقاله، تلاش می شود تا با بررسی دقیق وضعیت موجود و تحلیل پیامدهای به قدرت رسیدن طالبان، چالش ها و فرصت های پیش روی دو کشور در حوزه های آبی و مرزی مورد ارزیابی قرار گیرد. با این تفاسیر و برخورداری اهمیت پژوهش حاضر، سوال مهم مقاله مذکور این است که به قدرت رسیدن طالبان در افغانستان چه تأثیراتی بر مناقشات آبی و مرزی با ایران دارد؟ که در این مسیر از روش توصیفی-تحلیلی بهره استفاده شده است.

۲. پیشینه پژوهش

داوودی و دیگران (۱۴۰۲)، مقاله ای را تحت عنوان «قدرت یابی طالبان و جمهوری اسلامی ایران» نوشته اند. نویسندگان در این مقاله سعی داشته اند تأثیراتی که قدرت گیری طالبان بر ایران را داشته مورد ارزیابی قرار داده و رویکرد ایران نسبت به این موضع را تحلیل نمایند.

به باور نویسندگان عوامل داخلی و خارجی در افغانستان منجر به قدرت گیری طالبان گردید که وجود آن برای ایران تهدید محسوب شده و ایران رویکرد متفاوت نسبت به آن در پی می گیرد.

دهشیری و حکمت آرا (۱۳۹۷) مقاله ای را تحت عنوان «دیپلماسی آب ایران در قبال همسایگان» نوشته اند. نویسندگان معتقدند با توجه به کمبود آب، ایران در زمینه بهره برداری از آب های مشترک با افغانستان دچار خسارت هایی شده است. نویسندگان به این نتیجه دست یافتند که دیپلماسی آب در قبال همسایگان شمالی خود مثبت بوده، در قبال همسایگان غربی خنثی بوده و در قبال همسایه شرقی مانند افغانستان پاسخ مثبتی نداشته است.

شفیعی (۱۴۰۲) مقاله ای را تحت عنوان «از همکاری تا منازعه؛ تحلیلی بر روابط سیاسی و بین المللی» نوشته است. نویسنده ضمن بررسی تاریخی روابط دو کشور، معتقد است ایران و طالبان با انتخاب رویکردی سازه انگارانه می توانند به همزیستی مسالمت آمیز دست یابند.

باقری (۱۴۰۱) مقاله ای را تحت عنوان «ماهیت منازعات مرزی طالبان-ایران» نوشته است. نویسنده مقاله عواملی که نشان دهنده اختلافات مرزی و آبی است را بررسی می نماید. نویسنده مهمترین مسئله بین دو کشور را تامین حقابه هامون از رود هیرمند دانسته و عمده منازعات مرزی در منطقه سیستان رخ می دهد.

گرن (۲۰۲۲) مقاله ای تحت عنوان «ایران و افغانستان: افزایش تنش پس از بازگشت طالبان» را به زبان انگلیسی نوشته است. نویسنده معتقد است به قدرت رسیدن طالبان باعث ایجاد تنش هایی می شود که از جمله این چالش ها دسترسی به منابع آبی موجود این مناطق است.

توخی (۲۰۲۲) مقاله ای تحت عنوان «واکنش ایران به بازگشت طالبان به افغانستان» به زبان انگلیسی نوشته است. نویسنده بر این باور است که با تسلط طالبان بر افغانستان، ایران به احتمال زیاد شاهد کاهش نفوذ سیاسی، اقتصادی و فرهنگی خود در این کشور خواهد بود. ایران شیعه از دورنمای انحصار و تحکیم قدرت یک گروه افراطی سنی در آستانه خود ناراحت است. با این حال، در حال حاضر، مسئولان ایران تصمیم به تعامل با طالبان گرفته اند، در حالی که به رسمیت شناختن رسمی این گروه را رد می کنند. به باور نویسنده این سیاست ضد شهودی عمدتاً ریشه در این واقعیت دارد که نگرانی اصلی ایران این است

تأثیر به قدرت رسیدن طالبان در افغانستان ... (رضا صیاد رشوانلو و دیگران) ۱۶۱

که بی ثباتی سیاسی و شکنندگی اقتصادی در افغانستان ممکن است به تقویت دولت اسلامی عراق و عراق کمک کند.

به صورت کلی می توان گفت که در این پژوهش برعکس پژوهش هایی که تاکنون صورت گرفته است به صورت جامع به موضوع تنش های مرزی ایران و افغانستان نگریسته خواهد شد و به دنبال راهکار برای انتفاع بیشتر منافع ایران و کاهش تنش ها می باشد حضور طالبان در قدرت در افغانستان به طور بالقوه می تواند بر اختلافات آبی و مرزی با ایران تأثیر بگذارد. ایدئولوژی و اهداف سیاسی طالبان ممکن است منجر به تغییر رویکرد آنها در قبال این موضوعات بحث برانگیز شود. ایدئولوژی ملی گرایانه و محافظه کار طالبان نیز ممکن است به تنش با ایران بر سر مرز و حقوق آب منجر شود. تمایل طالبان برای اعمال حاکمیت خود و ایجاد اقتدار خود بر سرزمین های افغانستان می تواند منجر به مناقشه با ایران شود که از لحاظ تاریخی روابط پیچیده ای با افغانستان بر سر این موضوعات داشته است. می توان ادعا نمود این تحقیق از جمله پژوهش های نخستین در این موضوع است به آن جهت که ادبیات پژوهشی گذشته به بعد خاصی از موضوع پرداخته و مناقشات مرزی و آبی به گونه ترکیبی توضیح داده نشده است.

۳. چارچوب نظری

نظریه امنیتی سازی (Securitization Theory) یکی از چارچوب های نظری برجسته در مطالعات امنیتی است که توسط پژوهشگران مکتب کپنهاگ، به ویژه باری بوزان و اولی وور توسعه یافته است. این نظریه به این موضوع می پردازد که چگونه مسائل و موضوعات مختلف (مانند محیط زیست، مهاجرت، منابع طبیعی) که در ابتدا به عنوان مسائل غیرامنیتی تلقی می شوند، از طریق فرآیندی به مسائل امنیتی تبدیل می گردند. در این نظریه، امنیت نه فقط به عنوان موضوعی مربوط به مسائل نظامی و جنگی، بلکه به عنوان حوزه ای در نظر گرفته می شود که می تواند بر حوزه های مختلف زندگی تأثیر بگذارد.

۱.۳ اصول کلیدی نظریه امنیتی سازی

نظریه امنیتی سازی بر اساس تأثیر گفتمان ها و اقدامات بازیگران امنیتی در جوامع و روابط بین الملل توسعه یافته است. در اینجا به بررسی اصول کلیدی این نظریه در سطح تئوریک با ارجاع به منابع متعدد پرداخته می شود:

۱.۱.۳ گفتمان امنیتی (Securitization Theory)

یکی از مفاهیم اساسی در نظریه امنیتی سازی این است که امنیت نه یک ویژگی ذاتی مسائل، بلکه نتیجه گفتمان است. بوزان و همکاران استدلال می کنند که موضوعات زمانی امنیتی می شوند که از طریق گفتمان های خاصی که آنها را به عنوان تهدیداتی برای بقا توصیف می کنند، معرفی شوند. برای مثال، مفاهیمی مانند «تهدید»، «بقا» و «ضرورت اقدامات فوری» به طور مکرر در گفتمان امنیتی ظاهر می شوند تا یک موضوع خاص به عنوان تهدید امنیتی جلوه کند. (Buzan et al, 1998, p. 23)

این بدان معناست که هیچ موضوعی به صورت ذاتی امنیتی نیست، بلکه این نحوه گفتار و روایت سازی بازیگران است که آن را به یک مسئله امنیتی تبدیل می کند. اولی وور نیز به اهمیت «کنش گفتاری» در امنیتی سازی اشاره می کند؛ به این معنا که عمل گفتن یک موضوع به عنوان تهدید، خود عاملی تعیین کننده در ایجاد امنیتی سازی است. (Wæver, 1995, pp. 46-49)

مفهوم گفتمان امنیتی نشان می دهد که امنیت، امری ساختاریافته و ذهنی است. این اصل بر اهمیت قدرت زبان در سیاست تأکید می کند. این بدان معناست که تهدیدها اغلب ساخته می شوند و بازیگران می توانند با استفاده از زبان خاص، نگرانی های جامعه را دستکاری کنند.

۲.۱.۳ بازیگران امنیتی (Securitizing Actors)

بازیگران امنیتی کسانی هستند که می توانند از طریق گفتمان خود یک مسئله را امنیتی کنند. این بازیگران شامل دولت ها، سیاستمداران، نهادهای نظامی، رسانه ها و حتی نخبگان اجتماعی و اقتصادی می شوند. بوزان و همکاران تأکید می کنند که این بازیگران از توانایی خاصی برای متقاعد کردن مخاطبان برخوردارند و تلاش می کنند با بیان تهدیدات امنیتی، افکار عمومی یا نخبگان سیاسی را به اقدامات فوق العاده و استثنایی متقاعد کنند (Buzan et al., 1998, p. 36).

نقش بازیگران امنیتی، به ویژه دولت ها و سیاستمداران، در امنیتی سازی برجسته است. این اصل نشان می دهد که دسترسی به ابزارهای گفتمانی و قدرت سیاسی به بازیگران اجازه می دهد تا مسائل عادی را به تهدیدات امنیتی تبدیل کنند. از این منظر، امنیتی سازی می تواند وسیله ای برای تمرکز قدرت در دست بازیگران خاص باشد که به آنها اجازه می دهد

تأثیر به قدرت رسیدن طالبان در افغانستان ... (رضا صیاد رشوانلو و دیگران) ۱۶۳

تصمیمات فوق‌العاده‌ای را توجیه کنند. در نتیجه، این فرآیند می‌تواند برای سرکوب مخالفت‌ها یا تقویت قدرت دولت‌ها مورد سوءاستفاده قرار گیرد.

۳.۱.۳ مخاطبان (Audience)

در نظریه امنیتی‌سازی، مخاطبان نقش کلیدی در موفقیت یا شکست فرآیند امنیتی‌سازی دارند. بدون پذیرش مخاطبان، امنیتی‌سازی موفق نخواهد بود. اولی وور معتقد است که امنیتی‌سازی تنها زمانی موفقیت‌آمیز است که مخاطبان، گفتمان امنیتی بازیگران را بپذیرند و موافقت خود را با اقدامات امنیتی اعلام کنند (Wæver, 2000, pp. 252-255). این اصل بر نقش فعال مخاطبان در فرآیند امنیتی‌سازی تأکید می‌کند. بازیگران امنیتی نمی‌توانند به‌تنهایی موفق شوند؛ آنها باید بتوانند مخاطبان خود را قانع کنند. این تعامل نشان می‌دهد که فرآیند امنیتی‌سازی نه فقط یک گفتار از بالا به پایین، بلکه یک فرآیند تعاملی است. از این نظر، مخاطبان هم می‌توانند در مشروعیت بخشیدن به گفتمان امنیتی نقش کلیدی داشته باشند، و هم در شکست آن. این بدان معناست که آگاهی و انتقاد اجتماعی می‌تواند جلوی امنیتی‌سازی غیرضروری را بگیرد.

۴.۱.۳ کنش گفتاری (Speech Act)

کنش گفتاری یکی از مفاهیم مرکزی در نظریه امنیتی‌سازی است. ویوور نظریه امنیتی‌سازی را بر اساس نظریه کنش گفتاری جان آستین و جان سرل توضیح می‌دهد. بر اساس این دیدگاه، گفتارها و اعلام‌های عمومی در ایجاد و تولید واقعیت‌ها نقش دارند. وقتی یک بازیگر امنیتی اعلام می‌کند که یک موضوع تهدیدی برای امنیت ملی یا بین‌المللی است، این اعلان خود به یک «کنش گفتاری» تبدیل می‌شود که مخاطبان را به اقدامات خاص ترغیب می‌کند (Wæver, 1995, pp. 48-52). این کنش گفتاری اغلب شامل استفاده از زبان شدید و تند است که تلاش می‌کند وضعیت موجود را به یک بحران تبدیل کند. بوزان و همکاران نشان می‌دهند که کنش گفتاری نه تنها یک فرآیند زبانی است، بلکه فرآیندی عملی است که می‌تواند به اقدامات واقعی منجر شود (Buzan et al., 1998, pp. 26-27). کنش گفتاری به‌عنوان یکی از اصول بنیادین این نظریه، اهمیت اقدامات زبانی را در سیاست‌های امنیتی نشان می‌دهد. وقتی دولت‌ها یا نخبگان سیاسی یک موضوع را تهدید امنیتی می‌خوانند، این عمل خود یک نوع عمل سیاسی است که پیامدهای واقعی دارد. این نشان می‌دهد که زبان نه تنها

برای توصیف واقعیت استفاده می‌شود، بلکه می‌تواند به‌طور فعال واقعیت را بسازد. این اصل نشان‌دهنده قدرت پنهان زبان در سیاست‌های بین‌الملل و امنیت است. بنابراین، زبان می‌تواند برای ساختن تهدیدات و توجیه اقدامات خاص مورد استفاده قرار گیرد.

۵.۱.۳ استثنایی‌سازی (Exceptionalism)

استثنایی‌سازی به اقداماتی اطلاق می‌شود که خارج از روندهای عادی سیاسی و قانونی قرار می‌گیرند. وقتی یک موضوع به‌عنوان یک تهدید امنیتی مطرح می‌شود، این توجیه به وجود می‌آید که اقدامات فوری و استثنایی برای مقابله با آن ضروری است. بوزان و وور توضیح می‌دهند که امنیتی‌سازی غالباً به استثنایی‌سازی منجر می‌شود، جایی که قوانین و روندهای عادی به تعویق می‌افتند و اقداماتی خارج از قاعده برای مدیریت بحران انجام می‌شود (Buzan et al., 1998, p. 33). این اصل به سیاست‌گذاری‌های امنیتی دولت‌ها مشروعیت می‌بخشد و اجازه می‌دهد که اقدامات فوق‌العاده‌ای مانند استفاده از نیروی نظامی، اعمال محدودیت‌های حقوقی، یا نظارت‌های شدید به‌کار گرفته شود. وور در ادامه بیان می‌کند که این مفهوم به درک بهتر نقش سیاست‌های اضطراری در مقابله با بحران‌های امنیتی کمک می‌کند (Wæver, 2004, pp. 15-20).

اصل استثنایی‌سازی به نشان دادن قدرت گفتمان امنیتی در موجه کردن اقدامات غیرمعمول و اضطراری می‌پردازد. این بدان معناست که امنیتی‌سازی می‌تواند برای دور زدن روندهای قانونی و دموکراتیک به کار گرفته شود، چرا که مسائل امنیتی اغلب توجیه‌کننده اقدامات فوری و استثنایی هستند. از این منظر، این اصل می‌تواند برای دولت‌ها ابزاری برای کنترل بیشتر بر جامعه باشد. به عبارت دیگر، استثنایی‌سازی می‌تواند زمینه‌ساز محدودیت‌های حقوق شهروندان باشد و بنابراین، لازم است که جامعه و نهادهای نظارتی مراقب سوءاستفاده از این فرآیند باشند.

۶.۱.۳ خروج از امنیتی‌سازی (Desecuritization)

علاوه بر فرآیند امنیتی‌سازی، فرآیند خروج از امنیتی‌سازی نیز در نظریه کپنهاگ مطرح می‌شود. این مفهوم به این اشاره دارد که مسائل امنیتی پس از مدتی ممکن است دوباره به حالت عادی بازگردند. وور تأکید می‌کند که فرآیند امنیتی‌سازی لزوماً دائمی نیست و برخی از مسائل ممکن است پس از مدتی دوباره از دایره تهدیدات امنیتی خارج شوند (Wæver,

تاثیر به قدرت رسیدن طالبان در افغانستان ... (رضا صیاد رشوانلو و دیگران) ۱۶۵

(1995, pp. 55-58). خروج از امنیتی‌سازی به اهمیت بازگرداندن مسائل به وضعیت عادی و غیراستثنایی اشاره می‌کند. این اصل نشان‌دهنده پویایی مسائل امنیتی است؛ هر تهدیدی همیشگی و دائمی نیست. گاهی اوقات امنیتی‌سازی برای مدتی لازم است، اما وقتی تهدیدات برطرف می‌شوند، باید از گفتمان امنیتی خارج شد. این اصل نشان‌دهنده نقش حیاتی نهادهای دموکراتیک در ایجاد توازن میان امنیت و حقوق شهروندی است. اگر فرآیند خروج از امنیتی‌سازی به‌درستی اجرا نشود، می‌تواند به تثبیت قدرت بیش از حد دولت‌ها و کاهش آزادی‌های فردی منجر شود.

۷.۱.۳ نقش ساختارهای اجتماعی-سیاسی (Social-Political Structures)

نظریه امنیتی‌سازی توجه زیادی به ساختارهای اجتماعی-سیاسی دارد که می‌تواند به تسهیل یا مهار فرآیند امنیتی‌سازی کمک کنند. ساختارهای اجتماعی و سیاسی، مانند فرهنگ سیاسی یا ساختارهای قدرت، می‌توانند تعیین کنند که کدام مسائل بیشتر مستعد امنیتی‌سازی هستند و کدام مسائل به‌عنوان مسائل غیرامنیتی در نظر گرفته می‌شوند. بوزان و همکاران (۱۹۹۸) در این زمینه اشاره دارند که ساختارهای سیاسی قدرت و سیاست‌های بین‌المللی نقش مهمی در ایجاد و تقویت گفتمان‌های امنیتی دارند (Buzan et al., 1998, pp. 44-48). نقش ساختارهای اجتماعی و سیاسی در تسهیل یا مهار امنیتی‌سازی نشان می‌دهد که فرآیندهای امنیتی‌سازی نه تنها به گفتمان‌های زبانی و قدرت فردی بازیگران وابسته‌اند، بلکه به زمینه‌های اجتماعی و سیاسی گسترده‌تر نیز مرتبط هستند. این نشان می‌دهد که دولت‌ها و نهادهای قدرتمند با تکیه بر ساختارهای سیاسی و اجتماعی خود می‌توانند فرآیند امنیتی‌سازی را هدایت کنند. به همین دلیل، ساختارهای دموکراتیک، رسانه‌های مستقل و جامعه مدنی قوی می‌توانند نقش مؤثری در جلوگیری از سوءاستفاده از فرآیند امنیتی‌سازی ایفا کنند.

۸.۱.۳ امنیتی‌سازی در مناقشات آبی

در مورد مناقشات آبی میان ایران و افغانستان، منابع آبی مانند رود هیرمند که از افغانستان سرچشمه می‌گیرد و به ایران سرازیر می‌شود، به‌دلیل اهمیت حیاتی آن برای بخش‌های وسیعی از جمعیت ایران، می‌تواند از یک مسئله اقتصادی یا زیست‌محیطی به یک مسئله امنیتی تبدیل شود. در این چارچوب، دولت ایران و طالبان، هریک به‌نوبه خود با استفاده از

گفتمان امنیتی، به این مسئله پرداخته و آن را به عنوان یک موضوع تهدیدآمیز برای بقا و امنیت ملی شان تلقی کرده اند. به عنوان مثال، ایران منابع آبی رود هیرمند را برای تأمین آب آشامیدنی و کشاورزی خود حیاتی می داند و به همین دلیل هرگونه کاهش جریان آب از سوی افغانستان می تواند به عنوان تهدیدی امنیتی مطرح شود. در مقابل، طالبان نیز ممکن است از موضوع آب به عنوان یک ابزار فشار سیاسی و اقتصادی علیه ایران استفاده کنند، که این امر نیز به امنیتی سازی این موضوع کمک می کند.

۴. مناقشات آبی افغانستان و ایران

مسائل آبی از جمله موضوعاتی هستند که بازیگران و کنشگران آن ها را با توجه به ایدئولوژی، ارزش ها، هنجارها و هویت های خود برمی سازند، به واقعیت های پیرامون آن شکل می دهند و در نهایت بر مبنای آن واقعیت بر ساخته شده، عمل می کنند و تصمیم می گیرند. از این رو، مسائل و چالش های آبی، الزاماً مسائل و چالش های عینی و پیشروی کارگزاران نیستند، بلکه هویت کارگزاران و جوامع پیش روی آنها حائز اهمیت است.

اندیشکده موسوم به موسسه صلح ایالات متحده (USIP) گزارشی تحت عنوان «منازعه ایران و افغانستان بر سر حق آب» در تاریخ نهم خرداد منتشر کرد. در این گزارش آمده است: دسترسی به منابع آب برای چندین دهه محل مناقشه ایران و افغانستان بوده است. رودخانه هیرمند از کوه های هندوکش از طریق افغانستان به جنوب شرق ایران سرریز می شود و منبع تأمین آب هر دو کشور است. این مناقشه به دهه ۴۰ و ۵۰ میلادی برمی گردد. افغانستان دو سد تحت عناوین «کجکی» و «گرشک» بر روی رودخانه هیرمند ساخت و جریان آب به سمت ایران محدود شد. دو کشور در سال ۱۹۷۳ میلادی (۱۳۵۱ ه.ش) معاهده ای در مورد تخصیص منابع آبی امضا کردند. اما این توافقنامه نه تصویب و نه اجرایی شد.

اندیشکده USIP در ادامه می نویسد که دولت های متوالی افغانستان از سال ۱۹۴۵ میلادی (۱۳۲۴ هجری شمسی) شامل «حکومت پادشاهی افغانستان تا سال ۱۳۵۷ هجری قمری»، «حکومت تحت الحمایه شوروی در دهه ۶۰ هجری قمری»، «حکومت طالبان در دهه ۱۹۷۰، دولت تحت الحمایه آمریکا سدهایی را بر روی رودخانه هیرمند ساخت، تعمیر و یا ارتقاء داد. آخرین نمونه سد کمال خان بود که جریان آب را به ایران محدود کرد. مناقشات آب ایران و افغانستان بیش از ۱۵۰ سال است که وجود داشته و به زمانی که افغانستان تحت الحمایه بریتانیا بود، برمی گردد. در آن زمان، یک افسر انگلیسی مرز ایران و

تأثیر به قدرت رسیدن طالبان در افغانستان ... (رضا صیاد رشوانلو و دیگران) ۱۶۷

افغانستان را در امتداد شاخه اصلی رودخانه هیرمند ترسیم کرد. در سال ۱۹۳۹، گفت‌وگوهایی جدی بین دولت رضاشاه پهلوی و دولت محمد ظاهر شاه افغانستان منجر به انعقاد معاهده‌ای حق آب هر کشور را تعیین کرد، اما افغانستان هرگز آن را تصویب نکرد. ایران و افغانستان به دلایل تاریخی، فرهنگی، جغرافیایی و بنا به ضرورت‌های امنیتی فراروی دو کشور نیازمند دوستی و همکاری‌های گسترده و حتی همگرایی می‌باشند. عوامل مختلفی در چارچوب روابط و مناسبات ایران و افغانستان ایفای نقش میکنند که به نوبه خود دارای وجوه و ابعاد مختلف همگرایی و واگرایی می‌باشند (فلاح نژاد و دیگران، ۱۳۹۴: ۱۲۶).

مسئله حقایق یکی از مهمترین عوامل درگیری ایران و افغانستان است. دولت‌های افغانستان در طول تاریخ از موضوع هیرمند به عنوان ابزار و اهرمی برای امتیاز گرفتن از ایران استفاده کرده‌اند. اکنون بی‌ثباتی سیاسی در افغانستان و عدم مشروعیت بین‌المللی طالبان به انگیزه جدیدی برای کابل برای سوء استفاده از هیرمند در رابطه با ایران تبدیل شده است. البته احتمالاً نقش عوامل بیرونی نیز در این زمینه بی‌تأثیر نیست.

با این وجود این اختلاف در دهه ۱۹۵۰ زمانی که افغانستان دو بند بر روی رودخانه هیرمند ساخت، شدت گرفت. مذاکرات مجدد تا سال ۱۳۵۲ ادامه یافت و نخست وزیران وقت ایران و افغانستان معاهده‌ای را امضا کردند. در دهه‌های اخیر و در دولت‌های مختلف، این موضوع چرخش چشمگیری پیدا کرد. جنگ، جابجایی جمعیت، سدهای پرسود، مدیریت فاجعه بار آب و تغییرات آب و هوایی این درگیری را تشدید کرده است.

با این حال، با بازگشت طالبان به قدرت در سال ۲۰۲۱، رودخانه هیرمند (هلمند) به موضوع تنش بین کشورهای همسایه به ویژه در ماه‌های اخیر تبدیل شده است. در پی اقدام به تیراندازی به سمت پاسگاه مرزی ساسولی در محدوده زابل استان سیستان و بلوچستان و تشدید خشونت‌ها در مرز ایران و افغانستان در روز شنبه ششم خرداد ۱۴۰۲، ۲ نیروی مرزبان ایران شهید و ۲ شهروند دیگر زخمی شدند (ایرنا، ۱۴۰۲).

رهبران طالبان تا کنون موضع خصمانه‌ای در قبال ایران ابراز نکرده‌اند و تماس‌ها بین نمایندگان آنها و دولت ایران ادامه دارد. اما این روابط نیز در مقایسه با روابط عمومی طالبان با سایر همسایگان و حتی بازیگران منطقه‌ای برجستگی خاصی از خود نشان نمی‌دهد. روابط طالبان با ایران احتمالاً عمیق‌تر و گسترده‌تر از روابط آنها با پاکستان نیست و گفتمان غیر خصمانه (و حتی دوستانه) آنها با ایران در مقایسه با گفتمان همکاری آنها با ترکیه،

چندان منحصر به فرد به نظر نمی‌رسد. برای هیچ یک از همسایگان افغانستان، حاشیه امن و تضمینی برای تبدیل نشدن به «دیگری» هویت ملی طالبان در آینده قابل تصور نیست. اگرچه شماری از محققان معتقدند که طالبان به دلایل مختلف به دنبال تعامل و نه تنش با همسایگان خود هستند، اما به گفته برخی از آنها با توجه به بافت مذهبی، تجربه تاریخی و شرایط منطقه ای و بین المللی، ظرفیت جمهوری اسلامی ایران است.

در خصوص مسئله آب، طالبان نیز مانند سایر دولت‌مردان در ادوار تاریخی، در ابتدایی‌ترین اقدامات خود اعلام کرد «۷۰ درصد آب افغانستان هدر می‌رود و این دولت تلاش دارد کار ساخت سدهای بزرگ آب را از سرگیرد» (قریشی و دیگران، ۱۴۰۰: ۱).

بنابر اعلام رسمی وزارت آب و انرژی، مطابق میزان بودجه توسعه‌ای سال ۱۴۰۱، پروژه‌ها و برنامه‌هایی در دستورکار است و کارهای باقی مانده سدها تکمیل می‌شوند و در این راستا کمک‌های بین‌المللی نیز به ساخت و ساز و توسعه (که مظهر آن ساخت زیرساخت‌های آبی است) سرعت می‌بخشند (میان آبادی و دیگران، ۱۴۰۰: ۱).

در حوضه رودخانه فرامرزی هیرمند، ایران در موقعیت پائین دست قرار دارد که این مسأله امروزه بر وزن ژئوپلیتیکی یا قدرت سیاسی کشور در محور شرق تأثیر گذاشته و عمدتاً منبعی برای تهدید یا فرصت وجود داشته و ممکن است در آینده نه چندان دور بر زمینه تنش‌ها و درگیری‌ها در مناسبات و سیاست‌های خارجی دو کشور ایران و افغانستان بر سر تخصیص و بهره‌برداری از آب رودخانه هیرمند افزوده شود.

علاوه بر این افغانستان در بالادست رودخانه به دلیل موقعیت برتری که در زمینه کنترل و مدیریت آب دارد، سعی کرده تا با یک راهبرد خود تفسیری تمام قراردادهای آبی را که میان خود با جمهوری اسلامی ایران منعقد کرده به نفع خودش تمام کند. از طرفی دیگر، افغانستان همیشه در صدد آن است که با رعایت نکردن اصول حقوقی و حقابه قانونی مناطق پائین دست در حوضه، سازه‌های آبی متعددی را بر روی این رودخانه احداث کند.

همانگونه که گفته می‌شود امروزه مسائل مربوط به استفاده منابع آب برای مقاصد غیرکشتریانی از قبیل «بدون قید حصر» سدسازی، کشاورزی، آبیاری، زهکشی، تخلیه فضولات کشاورزی، صنایع شیلات و ماهیگیری، تولید انرژی، صنایع ساختمانی، حمل و نقل الوار، تخلیه فضولات صنعتی، استفاده برای صنایع معدنی، مصارف خانگی نیز مطرح می‌باشد، بنابراین تعهدات دولت افغانستان در سدسازی بر هیرمند در زمره استفاده‌های غیرکشتریانی از آبراه‌های بین‌المللی می‌باشد (اکبری و دیگران، ۱۳۹۸: ۳۰۸).

بر این اساس، با توجه به این که میزان بهرمندی و بهره‌برداری از آب رودخانه هیرمند به عنوان منبع بالقوه برای مناقشه میان دو کشور وجود دارد و نیز امروزه بر دامنه آن افزوده شده است؛ لازم است تا توجه ویژه‌ای به دیپلماسی آب برای عادی‌سازی روابط آبی و سیاسی میان دو کشور شود و از طرفی دو کشور قراردادهای چند دهه اخیر را مورد بازبینی جدی قرار دهند.

بدین ترتیب، در دوران قبل از روی کار آمدن طالبان جدید، بحث دیپلماسی آب در این حوضه با اظهارات اشرف غنی مبنی بر این که «آب را رهاسازی می‌کنیم به شرط دادن نفت!» (یوسفی شاتوری، ۱۴۰۲) حساسیت‌های دوچندانی را در مواضع دو کشور بر سر موضوع آب ایجاد کرده و تقریباً می‌توان وانمود کرد که در طی این زمان توجه به موضوع دیپلماسی آب در روابط سیاسی آب پایه دو کشور مورد بی‌مهری قرار گرفته و افغانستان سعی کرده تا مواضع خود را بر روی مدیریت منابع آب رودخانه تحمیل کند و حقابه ایران را نادیده انگارد. طوری که، علیرغم مذاکرات آبی متعددی که دو کشور در زمینه‌های گوناگونی داشته‌اند، تا کنون افغانستان بر پایه‌های دیپلماسی آب خود با ایران پایبند نبوده و هیرمند را حق انحصاری خود تلقی می‌کند. در این رابطه می‌توان گفت که رودخانه‌ی هیرمند که از افغانستان سرچشمه می‌گیرد و به دریاچه‌ی هامون می‌ریزد؛ مهم‌ترین منبع حیاتی محیط زیست استان سیستان و بلوچستان و تامین آب شرب این استان است. در طی ۱۵۰ سال گذشته، سدسازی‌های افغانستان و احداث کانال‌های انحرافی که مانع روند آب هیرمند به سمت ایران می‌شود باعث اختلافات سیاسی بین ایران و افغانستان بوده است. با روی کار آمدن طالبان امید این می‌رفت که مساله‌ی حق آبه‌ی هیرمند حل و فصل شود اما گره از آنچیزی که بود کورتر هم شده است. نزدیک به سه ماه از اخطار رئیس جمهور ایران به حکام افغانستان درباره حقابه ایران از رود هیرمند گذشته ولی هنوز خبری از انجام وعده‌های طالبان در این زمینه نشده است. کوتاهی در این زمینه به جایی رسیده که چندی پیش دو تن از نمایندگان استان سیستان و بلوچستان ضمن استمداد برای حل مشکل بی‌آبی و احقاق حق مردم این استان از رود هیرمند، از دولت خواستند سفارت طالبان در تهران را تعطیل کند. با این حال طالبان علیرغم مساعدت‌های ایران هنوز حاضر نشده سهم آب ایران از هیرمند را به طرف سیستان و بلوچستان سرازیر کند (انصاف‌نیوز، ۱۴۰۲).

رژیم حقوقی تعیین شده رودخانه را بارها نقض کرده و منجر به نمایان شدن اثر دیپلماسی آب در روابط سیاسی و آب پایه دو کشور به صورت وجوه منفی (تنش و منازعه) شده است.

علاوه بر این، با کاهش حقایق هیرمند که تهدیدی امنیتی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی برای ایران در ضلع شرقی محسوب می شود، هر دو دولت می بایستی به تقویت پایه های دیپلماسی آب در روابط سیاسی خود با دیگری بپردازند. از این رو، اگر چه توافقی عادلانه با راهبرد دیپلماسی آب واقعی در زمینه های مورد تنش با طرف افغانی صورت نگیرد، روابط سیاسی دو کشور در نهایت منجر به تنش خواهد شد. بنابراین، برای آشکارسازی اثر و نقش دیپلماسی آب در روابط دو کشور می توان اذعان کرد که تا زمانی که دیپلماسی آب زمینه ساز جریان آب هیرمند به سمت هامون ها توسط افغانی ها باشد و حقایق ایران تماماً بر اساس مواد مندرج در معاهده ۱۳۵۲ هیرمند در زمینه تقسیم آب رودخانه هیرمند تحویل داده شود، روابط دو کشور از نوع حسنه خواهد بود (وجوه مثبت سیاست های آبی). معاهده مذکور بیان می دارد:

معاهده بین ایران و افغانستان راجع به آب رود هیرمند (هلمند): دولتین ایران و افغانستان با آرزومندی رفع دایمی کلیه اسباب اختلاف در مورد آب رود هیرمند (هلمند) و به منظور (بسیاقه) حفظ روابط حسنه بین المللی و احساسات ناشی از برادری و همسایگی تصمیم گرفتند معاهده ای را باین منظور منعقد نمایند و نمایندگان ذیصلاح خویش را قرار ذیل تعیین کردند.

از جانب ایران: امیر عباس هویدا نخست وزیر ایران.

از جانب افغانستان: محمد موسی شفیع صدراعظم افغانستان.

و هر دو نماینده اعتبارنامه های خویش را بیکدیگر ارائه نموده و آنرا صحیح و معتبر شناختند و بمواد آتی موافقت نمودند (قوانین، بی تا).

اما هنگامی که دیپلماسی آب بر جریان آب رودخانه هیرمند اثری نداشته باشد و افغانستان به دلایلی از جمله توسعه کشاورزی در بالادست رودخانه آب را به سمت سیستان و هامون ها قطع کند و از طرفی نیز نگاه ابزاری خود به آب را برای تحقق بخشی به منافع و اهداف ملی فزونی دهد، روابط دو کشور دچار تنش خواهد شد و درگیری های مرزی میان دو کشور بر سر آب رودخانه هیرمند بالا می گیرد (وجوه منفی سیاست های آبی (یوسفی شاتوری، ۱۴۰۲).

۵. مناقشات مرز افغانستان و ایران

منظور از تعارض مرزی، تعارض دو کشور همسایه بر سر مرز مشترک از جنبه های مختلف مکان، قلمرو، عملکرد و ... در سطوح مختلف خرد تا کلان است. رویه های تعیین حدود و علامت گذاری که معمولاً با توافقات مرزی انجام می شود، هیچ دولتی را از اختلافات مرزی مصون نمی دارد.

روابط افغانستان و جمهوری اسلامی ایران در طول تاریخ با فراز و نشیب های زیادی همراه بوده و بسته به شرایط افزایش یا کاهش یافته است. به نظر می رسد روابط ایران و طالبان دوستانه نخواهد بود. با توجه به ابعاد و مسائل امنیتی که در مقابل جمهوری اسمی ایران به وجود آمده، ایران با هدف مدیریت و دفع تهدیدات در سیاست خارجی خود رویکردی تاکتیکی به افغانستان داشته است (داوودی و دیگران، ۱۴۰۲؛ ۱۵۷).

ایران و افغانستان برخلاف افغانستان و پاکستان یا پاکستان و هند، هیچ مناقشه ارضی عمده ای ندارند. با این حال، اختلاف نظر شدید در مورد تخصیص آب از رودخانه هیرمند روابط آنها را تهدید می کند زیرا هر یک از طرفین از خشکسالی، تغییرات آب و هوا و عدم مدیریت صحیح آب رنج می برند. هر دو کشور به ساخت سدها و حفر چاه ها بدون بررسی های زیست محیطی ادامه داده اند، جریان آب را منحرف کرده اند و محصولاتی را که برای تغییر اقلیم مناسب نیستند کاشته اند. بدون مدیریت بهتر و کمک بین المللی، احتمال تشدید بحران وجود دارد. بهبود و شفاف سازی توافقات موجود نیز حیاتی است. ایالات متحده زمانی نقش مهمی در میانجی گری اختلافات آبی بین ایران و افغانستان داشت. این به نفع ایالات متحده است، که در تلاش است تا دولت افغانستان و منطقه را به طور کلی تقویت کند، تا به حل اختلافات بین ایران و افغانستان بر سر رودخانه ها و دیگر رودخانه های مشترک کمک کند (Aman.2016:1).

به هر حال مابین دو کشور در حوزه مرزی درگیری هایی وجود دارد. در ۳ جولای ۲۰۲۲، مقامات مرزی ایران و مرزبانان طالبان در مرز ایران و افغانستان در استان بلوچستان ایران درگیر شدند. یک نفر از طرف افغانستان کشته شد. ایران مدعی است که این درگیری به این دلیل رخ داد که نیروهای طالبان تلاش کردند پرچم خود را «در منطقه ای که قلمرو افغانستان نیست» به اهتزاز درآورند (رویترز، ۲۰۲۲: ۳۱ جولای). این درگیری اگرچه در مقایسه با جنگ در مناطق دیگر جزئی است، اما نشان دهنده تنش های فزاینده است. در ۱۴ آگوست ۲۰۲۲، یک هیئت ایرانی وارد کابل شد تا در مورد مسائل مرزی با افغانستان و به

ویژه درگیری های فزاینده بین دو ملت در مورد حقوق آب و پناهندگان گفتگو کند. این مصادف بود با درگیری ماه جولای در منطقه درویش ولسوالی کنگ در استان نیمروز افغانستان که در آن حداقل یک سرباز طالبان کشته شد (اقبال، ۲۰۲۲: ۲)

ایران و افغانستان ۵۷۲ مایلی مرز مشترک دارند که از شمال غربی افغانستان در سه نقطه با ترکمنستان شروع می شود و به سه نقطه جنوبی با پاکستان ختم می شود. این مرز در سال ۱۸۷۲ عمدتاً توسط انگلیسی ها ترسیم شد. در آن سال، کمیته ای به سرپرستی کارمند دولت بریتانیا، سر فردریک گلدسمید (Frederic Goldsmith)، از سوی شاه ایرانی ناصرالدین شاه قاجار درخواست شد تا پس از یک رشته درگیری بین ایران و افغانستان، مرز را تعیین کند (Balland.2000:32).

این ترسیم مرز از آن زمان به طور کلی پذیرفته شده است، اما در برخی مناطق تنش ها همچنان ادامه دارد. منطقه در امتداد مرز عمدتاً خشک است و از سکونت کمی برخوردار است، به جز منطقه دریاچه هامون در نزدیکی مرز زابل-زرنج در منطقه جنوبی. سه گذرگاه مرزی اصلی وجود دارد: اسلام قلعه در ناحیه شمالی، ابونصر فراهی در ناحیه میانی و گذرگاه مرزی زرنج در منطقه بلوچستان جنوبی. گذرگاه مرزی زرنج مهمترین گذرگاه است. بیشتر اجناس و محصولات از طریق گذرگاه زرنج وارد افغانستان می شود و بیشتر پناهجویان افغان نیز از همین جا برای ورود به ایران اقدام می کنند. این منطقه که شرق ایران، غرب افغانستان و بخش هایی از آسیای مرکزی را در بر می گیرد، در فارسی به خراسان معروف است و در زمان سلسله ساسانیان (۲۲۴-۶۵۱ میلادی) - آخرین سلسله ایرانی قبل از آمدن اسلام - به عنوان منطقه ای تأسیس شد. این منطقه در اساطیر ایرانی اهمیت دارد و در افسانه ها و داستان های ایرانی (زیدان) نقش اساسی دارد.

از طرف دیگر، پاسخ غیر تقابلی تهران به تسلط طالبان بر افغانستان تا حدی ریشه در گذشته و اتفاقات رخ داده در سال ۱۹۹۸ و حمله شبه نظامیان طالبان به کنسولگری ایران در مزارشریف و به شهادت رساندن ۸ دیپلمات و کارمند سفارت ایران و یک خبرنگار (محمود صارمی) دارد که از طرفی آقای سعید خطیب زاده، سخنگوی وزارت خارجه وقت در گفت و گو با رسانه ها درباره به رسمیت شناختن طالبان از سوی ایران و به طور کلی موضع جمهوری اسلامی پیرامون تحولات افغانستان اینگونه بیان داشته که: «ما اساساً در حال حاضر در آن مرحله نیستیم. اکنون در مرحله ای هستیم که باید تلاش کنیم یک دولت فراگیر در افغانستان شکل بگیرد که بازتاب دهنده تمام واقعیت های افغانستان و ترکیب قومی

تأثیر به قدرت رسیدن طالبان در افغانستان ... (رضا صیاد رشوانلو و دیگران) ۱۷۳

و مردمی افغانستان از اندیشه‌های مختلف باشد.» (دنیای اقتصاد، ۱۴۰۰) و یا اظهار نظر آقای حسین امیرعبداللہیان وزیر امور خارجه فعلی در خصوص طالبان: «هیات حاکمه فعلی افغانستان را به رسمیت نمی‌شناسیم و بر لزوم تشکیل دولت فراگیر در افغانستان تاکید داریم زیرا طالبان بخشی از واقعیت افغانستان است نه همه آن» (ایرنا، ۱۴۰۲) که این اظهار نظرات نشانگر احتیاط و عدم اعتماد ایران در روابط با طالبان می‌باشد.

عمده اختلافات مرزی در بخش آب‌های مرزی در مرز مشترک با افغانستان است. این موضوع به تعیین خطوط مرزی در زمان الحمايه بریتانیا بر افغانستان نیز مربوط می‌شود. زیرا انگلیسی‌ها در تعیین مرزهای شرقی نقش اساسی داشتند. در مقاطع مختلف کشورهای استعمارگر انگلیس و آمریکا و حتی شوروی در زمان اشغال افغانستان به دنبال ایجاد شکاف بین دو کشور ایران و افغانستان بودند (باقری، ۱۴۰۱: ۱۲۳). بخشی از دلایل بروز منازعات فی‌مابین کم‌تجربگی طالبان در حکومت‌داری، ناآشنایی مرزبانان طالب با قوانین مرزبانی، نامشخص بودن برخی خطوط مرزی، سوء تفاهات و اشتباهات ایران ناشی از دیوارهایی که ایران با فاصله ۵۰۰ متری تا یک کیلومتری و گاه بیشتر از نقاط مرزی احداث کرده، خودبزرگ بینی نیروهای طالبان در مرز و آتش به اختیاری نیروهای خودسر، سوء استفاده قاچاقچیان مواد مخدر، انسان و اسلحه در ایجاد فضای تنش مرزی و شیطنت‌های گاه و بی‌گاه خارجی و داخلی و تحت تأثیر قرار گرفتن بخشی از نیروهای مرزبانی ایران در برابر واقعیت‌های صحنه می‌باشد (صدیقی‌فر، ۱۴۰۱: ۲۱).

آنها همزمان با ایجاد درگیری‌های مرزی، به دنبال بهره‌برداری از فضا سازی رسانه‌ای برای ایجاد بدبینی و سپس تشدید تنشها بین مرزبانان ایران و افغانستان هستند. چندین بار درگیری‌های مرزی کوتاهی رخ داده است که مهمترین آنها در جدول زیر آورده شده است:

تاریخ	مکان
۱۰ آذر ۱۴۰۱	منطقه مرزی شهرستان کنگ، ولایت نیمروز
۱۷ اسفند ۱۴۰۰	منطقه دربیشک شهرستان کنگ، ولایت نیمروز
۳ اردیبهشت ۱۴۰۱	تنش مرزی در دوغارون
۹ مرداد ۱۴۰۱	منطقه شغالک، توابع بخش مرکزی شهرستان هیرمند

ماهیت منازعات مرزی و آبی ایران و افغانستان به زمان جدایی افغانستان از ایران طبق معاهده پاریس در ۱۸۵۷م ۶۳۱۴ و قبول حکمیت انگلیسی ها برمی گردد. بی ثبات سیاسی در افغانستان، مداخلت قدرتهای استعماری، پایبند نبودن طرف افغانستان به معاهدات مرزی و آبی و قراردادهای تقسیم آب دوجانبه و سایر مسائل طبیعی نظیر خشکسالی، ایجاد سد در بالادست رودهای فراسرزمینی (رود هیرمند)، احداث نهرهای متعدد و انحراف آب و ... موجب شده است تا اختلافات حل نشده آبی- مرزی در دولت موقت طالبان نیز ظهور و بروز داشته باشد.

در پایان می توان به صورت اجمالی اظهارنظرات مقامات ایران و طالبان در خصوص اختلافات موجود را بررسی نمود:

ردیف	تاریخ/منبع	جایگاه/مسئولیت	اظهارات
۱	خبرآنلاین ۱۴۰۰	آیت الله خامنه ای رهبر جمهوری اسلامی ایران	ما طرفدار ملت افغانستان هستیم. دولتها می آیند و می روند. آنکه باقی می ماند، ملت افغانستان هستند. و نوع رابطه ما با دولتها بستگی دارد به نوع رابطه آنها با ما. ان شاءالله خداوند وضع ملت افغانستان را به بهترین وجه قرار دهد.
۲	تسنیم ۱۳۹۹	محمدجواد ظریف وزیر امور خارجه وقت	ما از یک دولت فراگیر اسلامی باحضور همه قومیت ها و مذاهب حمایت می کنیم و آن را ضرورتی برای افغانستان می دانیم.
۳	پایگاه خبری وزارت امور خارجه ۱۴۰۰	سید ابراهیم رئیسی رئیس جمهور ج.ا.ا	امیدواریم دولتی در افغانستان شکل بگیرد که همه مردم این کشور را نمایندگی کند.
۴	خبرگزاری فارس ۱۴۰۲	سید ابراهیم رئیسی رئیس جمهور ج.ا.ا	به حاکمان افغانستان اخطار می کنم، حق آبه مردم سیستان و بلوچستان را به فوریت لحاظ کنند.
۵	عصر ایران ۱۴۰۲	عبدالنفع تکور سخنگوی وزارت کشور طالبان	مقامات ایرانی ابتدا باید معلومات خود را در مورد آب هلمند تکمیل نمایند و بعد از آن با الفاظ مناسب درخواست شان را مطرح کنند. اگر واقعیت درست مطالعه نشود و چنین اظهارات مطرح گردد، می تواند فضای سیاسی میان مردم و کشورهای دو ملت مسلمان را آسیب بزند که با نفع هیچ طرفی نیست و باید تکرار نگردد.
۶	خبرآنلاین ۱۴۰۲	محمدباقر قالیباف، رئیس مجلس شورای اسلامی	از مسئولین افغانستان می خواهم به اراده مثبت جمهوری اسلامی در این باره پاسخ سازنده داده و با توجه به ذخیره آب کافی که در خاک افغانستان وجود دارد، از ایجاد یک مشکل جدی در روابط دوکشور پیشگیری کنند.
۷	ایرنا ۱۴۰۲	حسین امیرعبداللهیان وزیر امور خارجه	هیات حاکمه فعلی افغانستان را به رسمیت نمی شناسیم و بر لزوم تشکیل دولت فراگیر در افغانستان تاکید داریم زیرا طالبان بخشی از واقعیت افغانستان است نه همه آن.

ردیف	تاریخ/منبع	جایگاه/مسئولیت	اظهارات
۸	آفتاب‌نیوز ۱۴۰۲	عبداللطیف منصور سرپرست وزارت انرژی و آب طالبان	مساله آب نباید سیاسی شود و نیاز است از هرگونه سخنان تحریک‌آمیز خودداری شود.

مقامات جمهوری اسلامی و افغانستان، هر دو با بی‌اعتمادی به یکدیگر نگاه می‌کنند. با این حال، پیام‌هایی متناقض و تا حدودی گیج‌کننده در مورد ماهیت این رابطه وجود دارد و می‌توان گفت که مقامات ایرانی نگاهی پیچیده و متناقض به طالبان دارند. از یک طرف، آن‌ها طالبان را به عنوان یک حرکت مقاومت در برابر حضور ایالات متحده و ناتو در افغانستان می‌بینند و به آن‌ها حمایت سیاسی و مالی داده‌اند و از طرف دیگر، آن‌ها طالبان را به عنوان یک گروه افراطی و تکفیری می‌شناسند که با شیعیان افغانستان و ایران دشمنی دارد و با گروه‌های مخالف ایران همکاری می‌کند. بنابراین، مقامات ایرانی در برخورد با طالبان بین دو هدف متضاد گیر افتاده‌اند: یکی حفظ منافع استراتژیک و امنیتی خود در منطقه و دیگری حفظ ارزش‌های اسلامی و انقلابی خود در برابر گروهی که از نظر ایدئولوژیک با آن‌ها تعارض دارد.

این تصور پیچیده و متناقض از طالبان می‌تواند با نظریه سازه‌انگاری تفسیر شود. از دیدگاه این نظریه، مقامات ایرانی در تعامل با طالبان به دنبال ایجاد هویت و منافع مشترک هستند که بر اساس ایده‌ها و هنجارهایی که در ذهن خود دارند شکل می‌گیرد. این ایده‌ها و هنجارها می‌توانند از منابع مختلفی نظیر تاریخ، فرهنگ، اسلام، انقلاب، ملی‌گرایی، آزادی، عدالت و غیره آمده باشند. اما این ایده‌ها و هنجارها همیشه یکپارچه و هماهنگ نیستند و ممکن است با هم در تناقض باشند. بنابراین، مقامات ایرانی در برخورد با طالبان باید بین این ایده‌ها و هنجارها تعادل برقرار کنند و بر اساس آن‌ها هویت و منافع خود را تعریف کنند. این تعریف ممکن است در زمان و مکان متغیر باشد و بستگی به شرایط و رویدادهای جاری داشته باشد.

به عنوان نتیجه، می‌توان گفت که بر اساس نظریه سازه‌انگاری، مقامات ایرانی چه تصویری از طالبان دارند و چگونه تفسیر می‌شود، بستگی به ایده‌ها و هنجارهایی دارد که در ذهن خود دارند و بر اساس آن‌ها هویت و منافع خود را شکل می‌دهند. این تصور و تفسیر ممکن است در طول زمان و با توجه به تغییرات وضعیت افغانستان و روابط بین‌المللی تغییر کند و نیاز به بازاندیشی و بازتعریف داشته باشد.

از سوی دیگر بر اساس گزارش‌ها و بیانیه‌ها، می‌توان گفت که مقامات طالبان نیز نگاهی متغیر و متناسب به ایران دارند. از یک طرف، آن‌ها ایران را به عنوان یک همسایه مهم و میزبان میلیون‌ها پناهنده افغان می‌بینند و به آن‌ها احترام و تشکر می‌گذارند. از طرف دیگر، آن‌ها ایران را به عنوان یک رقیب منطقه‌ای و یک حامی گروه‌های مخالف خود می‌شناسند و به آن‌ها انتقاد و اعتراض می‌کنند. بنابراین، مقامات طالبان در برخورد با ایران بین دو هدف متضاد گیر افتاده‌اند: یکی تعامل و همکاری با ایران برای حل مشکلات مشترک و دیگری حفظ مستقلیت خود در برابر ایران می‌باشد.

از منظر سازه‌نگاری، استقرار طالبان در افغانستان می‌تواند از طرق مختلف بر اختلافات آبی و مرزی با ایران تأثیر بگذارد. اولاً، ایدئولوژی و عقاید طالبان می‌تواند بر نگرش و رویکرد آنها در قبال این اختلافات تأثیر بگذارد. که تفسیر دقیق طالبان از قوانین اسلامی و تمایل آنها برای ایجاد یک دولت کاملاً اسلامی ممکن است آنها را به اولویت دادن به ملاحظات مذهبی بر نگرانی‌های سرزمینی یا مبتنی بر منابع سوق دهد. این به طور بالقوه می‌تواند بر تمایل آنها برای شرکت در مذاکرات یا مصالحه در مورد مسائل مربوط به مرزها و حقوق آب با ایران تأثیر بگذارد. ثانیاً، استقرار طالبان می‌تواند بر روی هنجارها و رویه‌های مربوط به اختلافات مرزی و آبی در منطقه تأثیر بگذارد. حضور آنها در افغانستان ممکن است به پیکربندی مجدد پویایی‌ها و اتحادهای قدرت منطقه‌ای منجر شود که به نوبه خود می‌تواند بر نحوه برخورد و حل این مسائل تأثیر بگذارد. حاکمیت طالبان همچنین می‌تواند بر رفتار و استراتژی‌های دیگر بازیگران درگیر در این مناقشات تأثیر بگذارد و به تغییر در مواضع و تاکتیک‌های آنها منجر شود. ایده‌ها و هنجارها همیشه یکپارچه و هماهنگ نیستند ممکن است در زمان و مکان رفتارها متغیر و در تناقض هم باشد و بستگی به شرایط و رویدادهای جاری داشته باشند.

۶. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به تحلیل تأثیر به قدرت رسیدن طالبان در افغانستان بر مناقشات آبی و مرزی با جمهوری اسلامی ایران پرداخته است. در این راستا، نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که تحولات سیاسی و امنیتی در افغانستان، به‌ویژه پس از بازگشت طالبان به قدرت، تأثیرات عمیقی بر سیاست‌های امنیتی ایران در زمینه‌های آبی و مرزی داشته است. با توجه به نظریه امنیتی‌سازی، تحولات اخیر در افغانستان باعث ایجاد گفتمان‌های جدیدی در ایران

شده است که در آن، طالبان به عنوان یک تهدید جدی برای منابع آبی و مرزی تلقی می‌شود. به قدرت رسیدن طالبان، مسئله آب را به موضوعی امنیتی تبدیل کرده و گفتمان‌های مرتبط با حقایقها و استفاده از منابع آب مرزی مانند رودخانه هیرمند را به سطحی فراتر از مسائل فنی و حقوقی ارتقا داده است. این موضوع نشان می‌دهد که تهدیدات واقعی و عینی از نظر گفتمانی و سیاسی می‌توانند تأثیرات عمیقی بر روابط بین کشورها بگذارند. در این راستا، مناقشات آبی بین ایران و افغانستان به طور خاص در دو محور اصلی شکل می‌گیرد: اول، حقایقها و مدیریت منابع آبی، و دوم، امنیت مرزی. از یک سو، ایران نگران است که با تصرف طالبان بر افغانستان، وضعیت حقایقها‌های قانونی خود از رودخانه‌ها و منابع آبی مرزی تحت الشعاع قرار گیرد. از سوی دیگر، تحولات سیاسی در افغانستان می‌تواند به ایجاد ناآرامی‌های مرزی منجر شود که امنیت ملی ایران را به خطر بیندازد. این فرآیند امنیتی‌سازی در ایران، همچنین به توجیه اقداماتی مانند تقویت مرزها، ایجاد زیرساخت‌های امنیتی و حتی استفاده از نیروی نظامی برای حفاظت از منابع آبی منجر شده است. در واقع، این گفتمان‌های امنیتی به سیاست‌های خارجی و دیپلماتیک ایران شکل می‌دهند و موجب می‌شوند که مقامات ایران به دنبال تضمین حقوق آبی و امنیت مرزی خود باشند. علاوه بر این، مطابق نظریه امنیتی‌سازی، مخاطبان این گفتمان‌ها—شامل نخبگان سیاسی، رسانه‌ها و جامعه مدنی—نقش اساسی در شکل‌گیری و هدایت این فرآیند ایفا می‌کنند. آگاهی عمومی از چالش‌های امنیتی ناشی از تحولات افغانستان و تأثیر آن بر مناقشات آبی و مرزی می‌تواند زمینه‌ساز افزایش فشار بر دولت برای اتخاذ تدابیر مناسب باشد. به طور کلی، پژوهش حاضر نشان می‌دهد که تأثیر به قدرت رسیدن طالبان بر مناقشات آبی و مرزی ایران نیازمند توجه به ابعاد چندوجهی و پویا است. در این راستا، جمهوری اسلامی ایران باید سیاست‌های خود را در زمینه‌های آبی و مرزی با در نظر گرفتن گفتمان‌های امنیتی و تحولات منطقه‌ای به روز کند تا از بحران‌های آتی جلوگیری کند و روابط خود با افغانستان را در مسیری سازنده و مثبت هدایت کند.

در راستای تأمین منافع ملی و مدیریت مؤثر مناقشات آبی و مرزی با افغانستان پس از به قدرت رسیدن طالبان، می‌توان پیشنهادات زیر را برای جمهوری اسلامی ایران ارائه داد:

تقویت دیپلماسی آب: ایران باید با استفاده از دیپلماسی فعال، تلاش کند تا توافقات حقوقی و فنی جدیدی با افغانستان در خصوص حقایقها‌ها و مدیریت منابع آبی مرزی ایجاد

کند. برگزاری کنفرانس‌ها و مذاکرات بین‌المللی در این زمینه می‌تواند به ایجاد درک متقابل و همکاری مؤثر کمک کند.

ایجاد نهادهای مشترک مدیریت منابع آبی: ایران می‌تواند نهادهای مشترکی با افغانستان برای مدیریت منابع آبی مرزی تأسیس کند. این نهادها می‌توانند به نظارت بر استفاده و توزیع منابع آبی کمک کنند و از بروز تنش‌ها جلوگیری نمایند.

استفاده از نهادهای بین‌المللی: ایران می‌تواند از نهادهای بین‌المللی مانند سازمان ملل و کمیته‌های آب جهانی برای میانجی‌گری در مناقشات آبی و تأمین حقوق خود استفاده کند. این نهادها می‌توانند نقش مهمی در تسهیل مذاکرات و حل و فصل مناقشات ایفا کنند.

آموزش و ارتقای آگاهی عمومی: افزایش آگاهی عمومی در مورد مسائل آبی و مرزی می‌تواند به افزایش حمایت جامعه از سیاست‌های دولت و همچنین به تقویت گفتمان‌های ملی و فرهنگی منجر شود. این امر می‌تواند با برگزاری کارگاه‌ها، سمینارها و برنامه‌های آموزشی صورت گیرد.

توسعه زیرساخت‌های مرزی: ایران باید زیرساخت‌های امنیتی و مرزی خود را تقویت کند تا توانایی خود را در کنترل و نظارت بر مرزهای مشترک با افغانستان افزایش دهد. این امر شامل تأمین نیروی انسانی، تجهیزات و فناوری‌های پیشرفته است.

تقویت همکاری‌های منطقه‌ای: ایران باید در چارچوب همکاری‌های منطقه‌ای با کشورهای همسایه، به ویژه در زمینه‌های امنیتی و منابع آبی، مشارکت کند. این همکاری‌ها می‌توانند به حل مناقشات آبی و امنیت مرزی کمک کنند و ثبات منطقه را تقویت نمایند.

استفاده از منابع داخلی و تحقیقات علمی: ایران باید بر تحقیقات علمی و تکنولوژی‌های نوین در مدیریت منابع آبی تمرکز کند تا بتواند به‌طور بهینه از منابع موجود بهره‌برداری کند و آسیب‌پذیری‌های خود را کاهش دهد.

توسعه گفت‌وگو با طالبان: با توجه به تحولات جاری، ایجاد کانال‌های گفت‌وگو با مقامات طالبان و سایر ذینفعان در افغانستان می‌تواند به کاهش تنش‌ها و یافتن راه‌حل‌های مشترک در مناقشات آبی و مرزی کمک کند.

این پیشنهادات می‌توانند به جمهوری اسلامی ایران کمک کنند تا مناقشات آبی و مرزی خود را با افغانستان به‌طور مؤثری مدیریت کند و از تأثیرات منفی تحولات سیاسی اخیر بر امنیت ملی و منابع آبی جلوگیری نماید.

کتابنامه

- متولی حقیقی، یوسف (۱۳۹۳)، افغانستان و ایران از پیوستگی تا گسستگی، پژوهشنامه تاریخ سال نهم تابستان، شماره ۳۵.
- اکبری، نرگس، مشهدی، علی، کاظمی فروشانی، حسین (۱۳۹۸)، ابعاد حقوقی بهره‌برداری از هیرمند، فصلنامه پژوهش حقوق عمومی، دوره بیست و دوم، شماره ۶۸.
- باقری، اسماعیل (۱۴۰۱)، ماهیت منازعات مرزی طالبان - ایران، فصلنامه راهبردی جهان اسلام، سال بیست و سوم، شماره ۱.
- دهشیری، محمدرضا، حکمت آرا، حامد (۱۳۹۷)، دیپلماسی آب ایران در قبال همسایگان، فصلنامه سیاست های راهبردی و کلان، دوره ششم، شماره ۴.
- شاتوری، محمد (۱۴۰۲)، از دیپلماسی آب منفعلانه ایران تا بازی سیاسی افغانستان در هیرمند، دسترسی در: <https://iag.ir/%D8%A7%D8%B2>
- شفیعی، نوذر (۱۴۰۲)، از همکاری تا منازعه؛ تحلیلی بر روابط ایران و طالبان، فصلنامه رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی، دوره چهاردهم، شماره ۴.
- صدیقی، فریاد، محمد (۱۴۰۱)، مصاحبه از طریق شبکه مجازی با سرکنسول ایران در هرات در موارد ماهیات منازعات مرزی اخیر ایران با طالبان، ۱ شهریور.
- فلاح نژاد، علی، امیری، علی (۱۳۹۴)، روابط ایران و افغانستان همگرایی یا واگرایی، فصلنامه مطالعات سیاسی، سال هشتم، شماره ۲۹.
- میان آبادی، حجت، قریشی، زهرا (۱۴۰۰)، نقش آب در غیریت سازی میان ایران و افغانستان، دسترسی در <https://www.iess.ir/fa/analysis/2985/>

- Aman, Fateme (2016). Water Dispute Escalating between Iran and Afghanistan, Atlantic Council.
- Balland, D. (2000, January 1). Boundaries of Afghanistan. Retrieved from Encyclopedia Iranica: <https://www.iranicaonline.org/articles/boundaries-iiik>
- Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers.
- Eqbal, S. (2022, August 14). Surging Border Tensions; Iranian Delegation Arrives in Afghan Capital to Discuss Border Issues. Retrieved from The Khamma Press: <https://www.khaama.com/surging-border-tensions-iraniandelegation-arrives-in-afghan-capital-to-discuss-border-issues-457584/>
- Grant, Farr, (2022), Iran and Afghanistan: Growing Tensions after the Return of the Taliban : <https://www.e-ir.info/2022/08/23/iran-and-afghanistan-growing-tensions-after-the-return-of-the-taliban/> <https://www.khabaronline.ir/news/1770821/%D8%AA%D8%AD%D9%84%>
- Machitidze, Georgy, G (2022), Iran – “Taliban”: a comparative analysis of relation-ship stages, <https://orcid.org/0000-0003-2402-1909>.

- Reuters. (2022, July 31). At Least One Person Killed as Taliban, Iranian Border Forces Exchange fire. Retrieved from Radio Free Europe: <https://www.rferl.org/a/iran-taliban-border-clash-one-dead/31967695.html>
- Tookhy, Farid (2022), Iran's Response to the Taliban's Comeback in Afghanistan, Afghan Peace Process Issues Paper.
- Wæver, O. (1995). Securitization and Desecuritization. In R. D. Lipschutz (Ed.), *On Security* (pp. 46-86). New York: Columbia University Press.
- Wæver, O. (2004). Aberystwyth, Paris, Copenhagen: New 'Schools' in Security Theory and their Origins between Core and Periphery. *EUI Working Papers*.

